

קונטרס

חנוכה

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני'

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

ספר
דברי תורה
דרוש לחנוכה

- א -

א) כתב הבי"י (סי' תע"ר) וז"ל, והטעם שהוצרכו להדליק ח' ימים מאותו פך מפני שכל ישראל היו בחזקת טמאי מתים, וא"א לתקן שמן טהור עד שיעברו עליהם ז' ימים מיום טומאתם, ויום א' לכתישת הזיתים ותיקונם להוציא מהם שמן טהור. והר"ן כתב שהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים, והוצרכו ח' ימים בין הליכה וחזרה ע"כ.

והקשה הבי"י, ואיכא למידק למה קבעו ח' ימים, דכיון דשמן שבפך הי' בו כדי להדליק לילה א' נמצא שלא נעשה נס אלא בז' הלילות.

ותי' הבי"י ג' תירוצים, א) י"ל שחילקו שמן שבפך לח' חלקים, ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק א' והי' דולק עד הבוקר, ונמצא שבכל הלילות נעשה נס. ב) ועוד י"ל שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כבתחלה, וניכר הנס אף בליל הא'. ג) א"נ שבליל ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה, ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן וכן בכל לילה ולילה, עכ"ל.

ב) והקשה הטו"ז על כל הג' תירוצים שאין לנו רמז מזה שנעשה כן, וא"כ הי' לרבותינו להזכיר דבר זה כדי שנדע הנס מה שנעשה בלילה הראשונה.

וע"כ תי' הטו"ז וז"ל, ול"נ לתרץ דלמפרע אנו רואין שגם בלילה הראשונה הי' נס, דמצינו בספר הזוהר על פסוק מה

יש ליכי בבית שאין הוא ית' עושה נס ליתן ברכה אלא במה שיש כבר בעולם ואפי' הוא דבר מועט אז הוא ית' נותן ברכה להרבות המעט, משא"כ בדבר ריקן אין שייך בו ברכה לעשות בריה חדשה, ע"כ ניחא כאן דאילו נדלק כל מה שהי' בלילה הראשון לא הי' מקום לנס לחול על שום דבר, אלא ודאי דגם בלילה הראשון נשתייר ממה שהי' ראוי לה, וממנה נשתייר, ועל אותו השיור באה הברכה שנעשה שם נס להרבות אותו, וא"כ ראינו שגם בלילה הראשונה נעשה נס עכ"ל.

- ב -

ג) והקשה ע"ז בספר אפיקי יהודא (ח"א במאמר מי מריבה), ועוד מפרשים, דאיך יתכן לומר שעל עשיית הנס של השי"ת צריך להיות איזה דבר "יש" מקודם, הלא כל בריאת שמים וארץ הי' מאפס המוחלט, וכמו"כ כל הנסים יוכלו להיות יש מאין, ושאינו גבי אלישע דהיי' צריך להיות על ידי נביא, וברכה כזאת לא תוכל להיות מפתורא ריקניא ע"ש.

ד) והנה ברמב"ן (פי' תרומה) על הפסוק ועשית לו זר זהב סביב, סימן לכתר מלכות שהשלחן שם עושר וגדולה הוא כמו שאומרים שלחן מלכים לשון רש"י, וכן הדבר שזה סוד השולחן כי ברכת השם מעת חיות העולם לא תברא יש מאין כאשר יהי' שם שורש דבר תחול עליו הברכה ותוסיף בו כאשר אמר אלישע הגידי לי מה יש לך בבית וחלה הברכה על אסוך השמן ומלאה כל הכלים, ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר, וכן השלחן בלחם הפנים בו תחול הברכה וממנו יבוא השובע לכל ישראל, ולכך אמר כל כהן שמגיעו כפול אוכל ושבע, ע"כ.

ובמגן אברהם (סימן ק"פ) כתב אין להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון, דהברכה אינה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר כענין אלישע ושונומית ע"כ, משמע מפורש מדבריהם כדברי הט"ז.

- ג -

ה) ובספר כלי חמדה פ' ויקהל מביא בשם החידושי הרי"ם ליישב הט"ז לפי מה דקי"ל דכל השמנים פסולין למנורה רק שמן זית זך, ובמנחות דף ס"ט איתא בעי ר' זירא חיטים שירדו בעבים מהו וכו', וכתבו בתו' שם כיון דעיי' נס הוא לא מיקרי ממושבותיכם עיי"ש, ומעתה הי"נ כיון דעיי' נס הוא א"כ לא הוי שמן זית רק שמן נס וממילא פסול למנורה, וע"כ דבנס חנוכה הי' ברכה וא"כ אותו השמן זית ניתוסף ונעשה הרבה. עכ"פ כיון דבא מכח שמן זית המיעוט, הכל הוא שמן זית וכשר למנורה, וא"כ צדקו דברי הט"ז דהי' ברכה כדי שיהי' כשר למנורה ומוכרח דגם בליל א' הי' נס, עיי"ש.

ו) ונ"ל ליישב הט"ז, דהנה אמרו רז"ל במס' שבת (דף נג:): ת"ר מעשה באדם אחד שמתה אשתו והניחה בן לינק ולא היה לו שכר מניקה ליתן ונעשה לו נס ונפתח לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו, אמר ר' יוסף כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה. א"ל אביי אדרבה כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית, דמנכין לו מזכיותיו, וא"כ י"ל דהנה איתא במס' תענית (דף כ' ע"ב) לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס שמא אין עושין לו נס. ואת"ל עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו.

וברש"י (שם דף כ"ד) דמה דאפשר להתרחק ממעשה ניסים יותר טוב ונכון, ובמס' פסחים (דף פ"ד ע"ב) פלוגתא דאביי ורבא אי סומכין אניסא או לא, אביי סבר דסומכין אניסא, ורבא סבר דאין סומכין אניסא.

וי"ל דתליא בפלוגתא אביי ורב יוסף, לאביי דאין שום מעליותא דנעשה לו נס, שאין סומכין אניסא, וזה אביי לשיטתו דאין זה מעליותא ממילא יכולין לסמוך על נס. ורבא הולך בשיטת רב יוסף דמעליותא גדולה הוא נס, ממילא אין סומכין אניסא. ובאמת די"ל לאידך גיסא דלמ"ד אין סומכין אניסא דמנכין לו מזכיותיו ואין לו לסמוך דיש לו זכותים שיכול לסמוך עליהם, וכעין הא

דבריה (דף ט"ז ע"ב) דההולך תחת קיר נטוי מזכירין עוונותיו, ולמ"ד סומכין אניסא הולך בשיטת רב יוסף כנ"ל.

- ד -

ז) והנה בפניי שבת (דף כא ע"ב) הקשה, וכן הקשה בביאור הרא"ם על הסמ"ג (מצוה ה' מד"ס) ובשו"ת חכם צבי (פ"ז) דלמה הוצרך לנס זה, דהא הדלקת הנרות דוחה טומאה כמו שאר קרבנות ציבור וכדאיתא להדיא בת"כ (סו"פ אמור) יערוך את הנרות לפני ד' תמיד אף בשבת אף בטומאה, וידוע דלא עביד קוב"ה ניסא למגנא (וע"ע בראש יוסף שבת (דף כ"א) שו"ת חתן סופר (סי' תע"ר) בית יצחק או"ח (סימן ק"ט), ותי' בח"צ (סי' פ"ז) ובפני' דרצה הקב"ה להראות חיבתם של ישראל ועשה להם נס זה אף שהנרות דוחות את הטומאה.

ו) והנה תי' זה הוא לפי"מ דק"ל כר' ששת ביומא (דף ו' ע"ב) דטומאה דחוויה הוא בציבור, וכ"פ הרמב"ם ה' ביאת המקדש פ"ד ה' י"ד, ועי' זבחים (דף ל"ג ע"א) ופסחים (דף ע"ז ע"א).

א"כ מיושב שיטת ה"ט"ז, דכיון דכל הנס היתה משום חביבות המקום, אם היתה מעשה נסים מכיון שלא הי' מאיזה מקום הברכה לחול, א"כ במעשה נסים מנכין לו מזכיותיו, וא"כ לא הראה הקב"ה חביבותו לעם ישראל דמנכין להם עי"ז מזכיותיו לכן הוצרך הקב"ה לעשות מקום שיחול הברכה כדי שיהיה חביבות המקום בשלימות.

ועפ"ז י"ל כוונת הזוה"ק שמביא ה"ט"ז, שאין הקב"ה עושה נס ליתן ברכה אלא במה שיש כבר בעולם ואפילו הוא דבר מועט, משא"כ בדבר ריקן אין שייך ברכה לעשות ברי' חדשה. ולפי הנ"ל ניחא דאם אין על מה שיחול הברכה א"כ אי"ז ברכה אלא קללה שמנכין לו מזכיותיו וע"כ צריך להיות דבר מועט שיחול הברכה.

ח) והנה אפ"ל דתליא מחלוקת ב"ש וב"ה, בפלוגתא הנ"ל דאביי ורבא אי סומכין אניסא, דב"ש סבר דבליל ראשון

מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ולב"ה בליל ראשון מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך, דב"ש סברי סומכין על הנס וחלקו את השמן לשמונה, ולכן בליל ראשון מדליק שמונה, דבליל ראשון היו יכולין ליתן שמן בפך לח' חלקים כמ"ש הב"י בתי"א אי שחילקו שמן בפך לח' חלקים ובכל לילה היו נותנים במדה חלק א' והיה דולק עד הבקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס, ולכן סברו ב"ש בליל א' מדליק שמונה, דיכולין לסמוך על הנס, וא"כ לב"ה דסברו דבליל ראשון מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך דאין סומכין אניסא נמצא דתירוצו של הב"י הוא רק למ"ד אין סומכין אניסא.

אך לפי העיון יעקב פסחים (דף ס"ד ע"ב) דמפרש דגם לשיטת אב"י דסובר דאין סומכין אניסא, מ"מ במקום רבים שאני, ובמקום מצוה ובמקדש דשכיחא ניסא כדאמרין עשרה ניסים נעשו במקדש סומכין אניסא, א"כ אפילו לב"ה נמי סומכין בנס דחנוכה אניסא, כיון דהיה במקדש.

ועפ"י ז"ל מה שמובא בבנין דוד עה"ת (בפי' מקץ) קושיית המפרשים על מש"כ בספר ידי משה (על שיר השירים) דכמו דאסור להנות ממעשה ניסים כמו"כ אינו רשאי להקריב ע"ג המזבת, והקשו דא"כ מה הועילו בהשמן שניתוסף על ידי הנס (כמש"כ הב"י שם) הא נאסר משום טעם הנ"ל דאסור להנות ממעשה ניסים. ולפי העיון יעקב הנ"ל אינו קשה, דרק דבר שנעשה לצורך יחיד, אז אין ליהנות ממעשה ניסים, אבל לצורך המקדש שרי.

- ה -

ט) והנה לפי החכ"צ והפנ"י יש ליישב מה שמקשה הקובץ על הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות (פרק ט"ז הל' כ"ח) וכן פסקינן בשו"ע יו"ד (סי' קלד) שאם עירה מצרצור קטן לתוך הבור של יין אפי' עירה כל היום כולו ראשון ראשון בטל. וכתב הש"ך שם (סי' קד"ד) דאפי' ליכא סי' נמי בטל לשיטתם, א"כ קשה למה היו צריכין לנס חנוכה במנורה, הא כיון שמצאו פך אחד של שמן שהיה טהור הרי היו יכולין לבטל כל השמנים הטמאים ע"י שיערו מצרצור קטן לתוך השמן

טהור שמצאו ויהיו מותרים להדליק בכל השמנים שבמנורה.

ואין לומר משום דקיי"ל בש"ע יו"ד (סי' צ"ט סעי' ה') אין מבטלין איסור לכתחלה, ולדעת הראב"ד אסור מדאורייתא, כמ"ש הש"ך שם (ס"ק ז'), ועי' בר"ן חולין (דף צ"ח). אך זה אינו דהא פסקינן בש"ע או"ח (סימן רכ"ו) דלצורך מצוה מותר לבטל לכתחלה, אך לפי שמתרצים החכ"צ והפנ"י דרצה הקב"ה להראות חיבתם של ישראל ועשה להם נס דחנוכה אף שהנרות דוחות את הטומאה, לפי"ז יש לומר ג"כ כאן לתרץ קושיית הקובץ דאעפ"י שהיו יכולים לבטל כל השמנים הטמאים ע"י שיערו מצרצור קטן לתוך השמן טהור שמצאו אעפ"י כיון דרצה הקב"ה להראות חיבתן של ישראל עשה להם נס דמנורה אעפ"י שהיו יכולים לבטל כל השמנים הטמאים, ופשוט.

(ו) וביתר שאת י"ל לפי הפנ"י ליישב הט"ז הנ"ל דכיון דכל הנס היתה רק חביבות המקום, א"כ לא הוצרכו לעשות נס יש מאין, דבתענית (דף כ"ד) מבואר דאסור ליהנות ממעשה ניסים דאין להטריח כלפי מעלה, וא"כ כיון דהיה רק להראות חביבות סגי בנס שהוא ע"י ברכה יש מיש.

* * *

אגדה לחנוכה

בהחרוז בימי מתתיהו כו' כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם מתורתך ולהעבירם מחקי רצונך.

(א) צ"ב לשון להעבירם לגבי חוקים ולגבי תורתך אומר לשון להשכיחם.

(ב) וכי מחוקים בלבד רצו להעבירם ומשאר מצות לא רצו להעבירם. ואת"ל דרך מחוקים רצו היונים להעבירם, א"כ מה היה הכונה להעבירם דייקא מהחוקים.

(ג) צ"ב הלשון מחקי רצונך, שמשמע שהחוקים דייקא הם רצון הקב"ה, שלא אמר הלשון הזה רק לגבי החוקים.

ונראה לבאר הענין ע"פ מה דאיתא בספה"ק בשם הבעש"ט הקי עה"פ ד' צלך שכמו שהצל עושה מה שהאדם עושה כן הקב"ה מתנהג עם האדם, אם הולך בעבודתו למעלה מן הטבע הקב"ה מושיע לו ג"כ למעלה מדרך הטבע. מובא בספה"ק דמפני כן גודל מעלת חוקי התורה שהאדם שעושה חוקי התורה הוא למעלה מדרך הטבע, שהטבע מחייב לקיים מצות שיש להם טעם אבל מצות שאין להם טעם אין הטבע מחייב אותם, ומקיימים אותם מפני אמונה בהשי"ת בלי טעם, שלא ע"פ דרך הטבע. וזהו גודל מעלת עם בניי שמקיימים ג"כ המצות שהם למעלה מדרך הטבע, שבשאר אומות העולם אפילו שישמרו התורה אבל החוקים לא ישמרו, דישמרו רק מה שהטבע מחייב אותם, אבל החוקים שהם למעלה מן הטבע לא ישמרו. ולקיים חוקי התורה הוא רק אם יש לו אמונה מאבותיו, שאם בא לאמונת השי"ת מחמת החקירה ודרישה והשיג שאין עוד מלבדו, אדם כזה יש לו חסרון משום שבקל יכול לפתותו בראיות ובחקירות ויתפתה ח"ו וגם לא ישמור רק מה שמצד חקירתו השיג באמונת הא-ל ית', ממילא חוקי התורה לא ישמור, שזה לא השיגה חכמתו, שזהו השגה שאין להשיג רק

שומרים אותה מפני שמאמינים בהשי"ת, ורק מי שיש לו אמונה מצד אבותיו, הוא עושה ג"כ מצות וחוקי התורה בלי טעם למעלה מן הטבע, כמו שמובא בשם הבעש"ט הק' לפרש מה שאומרים אלקינו ואלקי אבותינו, אלקינו זה מה שאנו משיגים אותו בדעת, כמ"ש בדברי הימים (א' כ"ח) דע את אלקי אביך, ואלקי אבותינו הוא בדרך אמונה, מה שנשרש בנו מאבותינו שהוא אלקי עולם ית', וע"ז לא יוכלו כל החכמים שבעולם להסיר אותו מאמונתו כיון שהוא קבלה מאבותיו.

ובכתר שם טוב (ד"י"ט ע"ג) ובליקוטים יקרים (דט"ז ע"ב) מביאים בשם הבעש"ט הק' זי"ע ביאור פסוק הנ"ל, ומבאר שמי שיש לו ב' מעלות הללו אין לו למעלה הימנו, שמי שיש לו אמונה מאבותיו הוא רק כמצות אנשים מלומדה, אבל מעלתו הוא ששום אדם לא יכול להסיר אותו, ומי שיש לו אמונה מצד עצמו מעלתו הוא שמחמת חקירתו השיג שיעבוד הקב"ה באהבה שלימה אבל יכולים לפתות אותו ח"ו ומי שיש לו ב' מדריגות הללו אין טובה הימנו. אבל בוודאי טוב יותר המעלה שהאמונה הוא מצד אבותיו, שאותו אין יכולים להסיר לעולם, שמי שמשיג כן מחמת השגתו כמה פעמים יפול בספיקות באמונה ח"ו.

ואיתא בפרי חיים על אבות (פ"א מט"ז) בשם הבעש"ט הק' זי"ע שמי שנופלים אצלו ספיקות באמונה ח"ו אין הקב"ה שורה אצלו, וממילא טוב יותר האמונה שמקבלים מאבותינו שבאמונה כזו אין יכולים ליפול בספיקות באמונה. ובדגל מחנה אפרים (פ' עקב) וביושר דברי אמת (אות נז) שהתחלה לעבוד השי"ת הוא האמונה, והוא יסוד כל התרי"ג מצות, ובדגל מחנה אפרים (פ' וישלח) איתא סיפר מהבעש"ט הק' שפעם אחת עבר הנעסטער בלי שום שם, רק היה מניח חגורו ועבר עליו ואמר שעבר הנעסטער באמונתו הגדולה שהיה לו.

ובספה"ק זאת זכרון מהרה"ק מלובלין זי"ע איתא דגם לטפל שבטפלים מי שהוא בוחן טובת הבורא אפשר לו לגלות סודות התורה ולפעול ניסים על ידו. ורואים מהנ"ל גודל

מעלת האמונה שבזה תלוי כל התורה כולה ורואים האמונה
מבני ישראל ע"י שמקיימים חוקי התורה,

ובזה מתורץ כל הדקדוקים, שהלשון מחוקי רצונך,
שהחוקים דייקא שהוא בלי טעם אם מקיים אותה אז הוא
סימן שרוצה לעשות רצון של הקב"ה, וממילא אצל החוקים
כתיב להעבירם, שרצו היונים להעביר מישראל האמונה
בכלל, אבל התורה זה סגי בשכיחה בעלמא, אבל בהחוקים
תלי האמונה ממילא רצו להעבירם דייקא. וזה היתה כל
חפצם ורצונם להעבירם מהחוקים מהאמונה בהשי"ת.

